

1.

Tellervo Renko ent. Nousiainen o.s. Ojantakanen

Pekan päivien iltajuhla Raahessa 27.6.2026

Arvoisat Raahen kaupungin päättäjät, Pekan päivien järjestäjät ja läsnä olevat raaheystävät.

Tuon Teille tervehdyksen Vanha Raahe yhdistykseltä, joka toimii Helsingin seudulla. Yhdistyksen puheenjohtajana on luokkatoverini Pekka Salmi. Toiminta on monipuolista, kohokohtana on lokakuun viimeisen lauantain syysjuhla, jonne Täältä Raahesta olemme saaneet usein vieraita. Toivomme vieraita tällekin vuodelle. Vastaavia epävirallisia Raaheryhmiä on ainakin Jyväskylässä ja Oulussa. Kerran raahelainen – aina raahelainen.

Tutustuin Vanha Raahen sivuilla oleviin aikaisemmin pidettyihin hyviin puheisiin. Päätin kertoa kouluajastani ulkokuntalaisen näkökulmasta.

Elettiin syksyä 1954.....

Oli sattuma, että tulin Raaheen kouluun. Olimme äitini kanssa Oulussa hammaslääkärissä. Valveutunut äitini kertoi huomenna olevan Raahessa oppikoulun pääsykuulustelut, haluaisitko lähteä sinne? Miten sinne mennään ja onko meillä rahaa? kysyin äidiltäni. Joo, mennään junalla ja rahaakin on. En ollut koskaan nähnyt junaa saatikka ollut sen kyydissä. Tietenkin suostuin lähtemään.

Yövyimme äidin serkun Matti Matinheikin perheessä. Seuraavana aamuna oli pääsykoe ja illalla ilmestyi ulko-oveen lista hyväksytyistä mm. Tellervo Ojantakanen Rantsila,,, se olin minä.

Nyt tuli tenkka poo, missä asun ja jääkö tänne ihan yksin? Olin vasta 11-vuotias.

Sain asunnon puoleksi vuodeksi meijerin isännöitsijä Veera Laukkasen luona Kauppakadun päässä.

2.

Äitini antoi minulle kaikki rahansa, mitä kotiinpaluu lipulta jäi. Hänen oli palattava kotiin maatalon töiden takia.

Illalla iski kova koti-ikävä. Itkin tyynyni likomäräksi, se kylmäsi ja puotin sen lattialla. Leukani tärisi ja nyyhkytin itseni uneen ja aamulla kouluun. Siihen se koti-ikävä sitten jäikin.

Seuraavana päivänä seisoin kirjakaupan jonossa ostamassa koulukirjoja. Rahani eivät riittäneet kuin pariin kirjaan. Vieressäni seisoj tutun näköinen tyttö. Hän sanoi ostaneensa kaikki kirjat ja kehotti minua tulemaan heille lukemaan läksyjä.

Näin tehtiin. Taapersin Tokolan kaupalle Eeva-Maija Ruskon luo joka päivä lukemaan läksyjä, kunnes äiti laittoi postissa minulle lisää rahaa. Tästä alkoi elinikäinen ystävyys Empun kanssa.

Joululoman jälkeen äitini tuli Raaheen etsimään minulle uutta asuntoa. Pääsin äitini toisen serkun Eino Matinheikin perhetytöksi. Olin täysihoidossa, sain pestä oman pyykkini ja nukkua heidän vierashuoneen narisevalla hetekalla. Helmi täti opetti minulle ompelukonetöitä ja ruoanlaittoa. Kävimme sienessä ja marjassa ja syksyllä merenrannalla tyrnissä. Eino setä oli rautateillä töissä, konduktöörinä. Hän otti minut pyhävuorollaan mukaan Tuomiojan reissuille ja sain naputella matkustajien lippuihin reikiä. Helmi tädin isä oli ollut merillä, kuulin paljon tarinoita Raahen merenkulun ja kappalaivaston ajoilta. Helmi täti ja Eino setä tuntuivat toisilta vanhemmiltani. He juuruttivat minut Raaheen.

Ylemmillä luokilla halusin itsenäisempää elämää ja saada kokoontua kavereiden kanssa. Asuin Roppolan Irman kotona vähän aikaa samoin Laukkasen Veeran omistaman talon pihamökissä, joka oli hyytävän kylmä. Lopulta Ruskon Empun Alina äiti esitti, että voisin tulla heidän vinttiin asumaan Empun kaveriksi. Ja sehän sopi.

Empun äitin kauppa oli aluksi Reipon kadulla ja myöhemmin Raahelaa vastapäätä. Oli pikkujouluaikaa, Alina tuli Raahen Laulun pikkujoulusta ja

3.

kuulimme eteisestä tuskaisen huudon tytöt, tytöt. Juoksimme vastaan ja Alina kaatui meidän syliin ja kuoli. Emppu lähti äitinsä kanssa sairaalaan ja jäin yksin , niin yksin!.

Maanantain kouluaamuna Emppu jäi pitämään kauppaa ja minä läksin kouluun. Näin, kunnes Hassisen Aino, Empun täti otti meidät Kauppakadulla olevan kauppansa vinttihuoneeseen asumaan. Asuin siellä lukion 1 luokan kevään ja 2 luokan ajan. Abivuonna asuin Eino Matinheikin saunakamarissa, joka oli hellalämmitteinen, kalusteena heteka, pöytä ja penkki. Kouluruokailua ei ollut, raahelaiset menivät koteihinsa syömään ruokatunnin aikana. Sain kotoa eväspaketit joka lauantai, linja-auto jätti ne Törmälän matkahuoltoon. Siinä oli höyryävät voipaperiin käärityt rieskat, pullapitko, vaaleanpunaiset alusvaatteet, kirje ja vähän rahaa. Ja uskokaa tai älkää, minulla oli kerran niin nälkä, että kaavin liiterin oven alta sahanpuruja, söin niitä ja lunta saadakseni vatsani polttavan nälkäpalon sammumaan. Olihan Paavo Ruotsalainenkin syönyt pettuleipää-ajattelin nälissäni. Päivän päästä saan kotoa eväspaketin !- ajattelin ja nukahdin. Nykyään pettu on kova sana, sehän sisältää kuituja, B ja C-vitamiineja, sekä rautaa. Se paahdetaan uunissa, jotta pihka lähtisi, ja jauhetaan sekä sekoitetaan esim. ruisjauhoihin.

Kouluaikanani jouduin vaihtamaan asuntoa 6 kertaa, mutta ylioppilaaksi tultiin v1962. Muistoina hyväsydämelliset ihmiset, itsellisenä asuessa joskus vilu ja nälkäkin.

Raahen keskikoulu ja yhteislyseo olivat vakavahenkisiä ja turvallisia opinahjoja. Opettajat olivat mukavia ja heitä kunnioitettiin. Koulu aloitettiin kokoontumalla juhlasaliin aamuhartauteen, välitunnit oltiin pihalla, roskat pantiin roskakoriin ja oltiin kaikin puolin vastuullisia.

Ystävyysskouluna oli Oulaisten yhteiskoulu, jonka kanssa pidettiin vuorotellen yleisurheilukisoja. Nissin Topi ja Väätäisen Juha voittivat vuorovuosin.

4.

Lukioaikana koulumme voitti kuorolaulun Suomen mestaruuden Hilja Vuolan johdolla. Sanonta oli, ”et saa kiitettävää saksasta, jos et laula kuorossa!” Pojat voittivat Suomen mestaruuden jääkiekossa. Olimme ylpeitä heistä. Luokanvalvojamme Hilja Vuola oli aikaansa edellä ja järjesti vaihto-oppilastoimintaa Saksaan kesälomien ajaksi. Olin mukana vaihdossa lukio 1. luokan jälkeen. Osallistuin siellä koulunkäyntiin ja ratkiriemukkaaseen luokkaretkeen. Marlista vastaavasti tuli samana kesänä vaihtari meille kotiin. Vaihtoaika oli parisen viikkoa. Isäni ei meinannut päästää minua, hyvää heinäseivästäjää, Saksaan, ennenkuin koulumme saksanopettaja Liisa Päivike miehineen tuli kotiini Rantsilaan ylipuhumaan isäni, jotta pääsisin mukaan. Vierailu onnistui ja kiitos Liisa Päivikkeelle, joka olikin vaihtoryhmämme vetäjä. Isäni oli sotainvalidi, mikä lienee hieman vaikuttanut empivään asenteeseen.

Vanhojen päivänä tytöt pukeutuivat äitiensä ja isoäitiensä tummiin juhla-asuihin, pojat frakkeihin tai mustaan pukuun. Penkkareissa oli kansallispuvut, jos mahdollista. Penkkareissa ajettiin hevosreellä pitkin katuja. Rekiä koristeltiin penkkaripiirustuksilla. Meidän ajurina oli Poukkulan Paavo hevosineen Palonkylästä.

Koulua käytiin lauantainakin. En ehtinyt pyhän puitteissa käydä kotona, aloin raahelaistua pikkuhiljaa. Pääsin ulkopaikkakuntalaisena varsin pian raahelaisten ikäisteni kaveriksi, kuten nivalalaiset, pyhäjokiset ja siikajokilaisetkin. Tämä oli osoitus raahelaisten suvaitsevaisuudesta ja yhteisöllisyydestä.

Talvella hiihdimme eväsreppujen kanssa Taskuun tai röysille. Osallistuimme Empun kanssa Vihannin lyijyhiihtoon. Miesten matka oli n.70 km ja naisten puolet siitä. Alaikäisinä saimme vielä puolittaa naisten matkan, mutta saimme kuitenkin lyijymöykyn muistoksi urheasta tarpomisesta, päivä siinä menikin!

Sula- aikana pyöräilimme porukalla paljon. Keskikoululuokallamme oli Kittilän kaksoset Pyhäjoelta, Sirkka ja Pirkko. He houkuttelivat meidät

5.

Yppäriin povaarin luo. Niin eräänä pyhänä kenellekkään hiiskumatta lähdimme varhain polkemaan Yppäriä kohti. Nainen povasi kämmenen viivoista jokaiselle yksitellen. Ja aivan uskomatonta, kuinka hyvin minulla piti paikkansa hänen ennustuksensa. Muista en tiedä!

Keskikoulun päätyttyä ajoin kotiin Rantsilaan polkupyörällä, noin 70 km, omaisuus rekalla pahvilaatikossa ja pyörän sarvessa roikkui kassit. Kankaan Heli ja Sarkkisen Pirkkokin kävivät myös pyörillä Rantsilassa meillä heinätöissä. Emppu ja Lassilan Sinikka kävivät useamminkin.

Pojat alkoivat kiinnostaa keskikoulun ylemmillä luokilla. Pidimme kotihippoja Ojalan Anna-Kaisan kotona ja Preiskarin kesämökillä. Monta ihmetystä koin Ojalalla: flyygeli, levysoitin, parketti ja kristallikruununakin! Mökillä kuuntelin ekakerran mieleenpainuvat merenaaltojen rantaloiskeet. Kotini ikkunan alla Rantsilassa olin tottunut Nivankosken aaltojen pauhuun. Koin Preiskarissa eka kerran raahelaisuuden aidoimmillaan,,,meren aallot ja meren tuoksun sekä ihanan saariston.

Vanhoja tansseja opeteltiin iltakursseina Raahelassa. Empun kanssa olimme ihastuneet matikan opettajamme Juussilan Roopen isään. Hän piti työväenopistossa pikalaskennan kursseja ja meidän menimme sinne. Siitä innostuneena kävimme myöskin pikalukukurssin työväenopistossa. Ihastus meni ohi, mutta oppi jäi. Molemmista on ollut hyötyä eteenkin yliopisto-opinnoissa.

Kouluajan parhaan muiston sain luokanvalvojaltamme Hiljalta, joka komensi minut istumaan Risto Nousiaisen taakse ja käski pökkiä Ristoa hereille, kun meinaa nukahtaa tunneilla. Niin, siitä alkoikin seurustelumme ja johti myöhemmin avioon ja saimme 3 ihanaa lasta. Risto kuoli 34-vuotiaana sydänpysäykseen, sepelvaltimotautiin. Siinähan se nukahtelun syykin selvisi.

Ristolla oli moottoripyörä, olihan se makeeta kurvata kouluun nahkahousuissa takatuupparilla istuen. Joskus Risto lainasi isänsä Rooveria ja etupenkkikin maistui hyvältä.

6.

Minun ikäluokkani on syntynyt sodan aikana. Risto oli evakkoperheen lapsi. Evakkojuna vei Riston lida-äidin ja 70-vuotiaan mummon Rovaniemelle, isä Yrjö oli sodassa. lida-äiti ja mukana ollut toinen nainen olivat metsässä keräämässä risuja ja lidan synnytyspoltot alkoivat. He menivät läheiselle metsäkämpälle. Mukana ollut nainen pehmitti kanervan juuret suussaan, puri napanuoran poikki ja sitoi kanervanjuurella napanuoran kiinni. Risto ja lida mummo selvisivät. Isosisko Anna-Liisa oli lähetetty Ruotsiin sotalapseksi, josta palasi 6-vuotiaana eikä tuntenut isää eikä äitiä ja puhui vain ruotsia. Myöhemmin perhe muutti Alavuuden kautta Raahen ja vanhuudenpäivinään Ouluun.

Jokaisella suvulla on omat tarinansa, ajanratas pyörii vain eteenpäin.

Vuonna 1968 Suomeen saatiin Keskustapuolueen ja Sosiaalidemokraattien ajamana puitelaki koulujärjestelmän perusteista, yhtenäiskoulusta.

Kansakoulu, kansalaiskoulu ja maksullinen oppikoulu yhdistettiin ja näin syntyi yhdeksänvuotinen peruskoulu. Oppikouluja oli tähän saakka ollut pääsääntöisesti vain kaupungeissa. Maaseudun kansa- ja kansalaiskoulua käyneillä ei juurikaan ollut jatko-opiskelumahdollisuuksia. Peruskoulu avasi opiskelukelpoisen väylän toiselle asteelle ja yliopistoihin koko ikäluokalle.

Jokainen Suomessa asuva oppivelvollisuusikäinen pääsi peruskouluun riippumatta sukupuolesta, varallisuudesta tai asuinpaikasta.

Peruskoulujärjestelmään siirtyminen kesti viisi vuotta, alkoi Lapista ja päättyi Helsinkiin vuonna 1977.

Peruskoulu-uudistus oli maamme suurin yhteiskuntapoliittinen ja koulutuspoliittinen päätös. Peruskoulun tulo pelasti maamme ajautumisesta luokkayhteiskuntaan.

Olen ikuisesti kiitollinen, että sain käydä koulua ja viettää parhaan nuoruuteni täällä Raahessa.

Hyvät ystävät,

Riippumatta levottomasta ajastamme, Idyllinen Raahe kutsuu meitä joka vuosi kotiseutupäiville. Toivotan Raahelle liitoskuntineen nousujohteista aikaa. Raahe on edelleen terästä ja ihmiset rautaa. Onnellisuus syntyy yhdessä tekemisestä ja elämänmenon kohtuullisuudesta.

Kiitos, että sain olla mukanaanne.

(Tellervo Renko entinen Nousiainen ,o.s.Ojantakanen, FM biologia ja maantiede, kouluneuvos ja Keskustapuolueen Oulun vaalipiirin kansanedustaja v 1986 -1995)